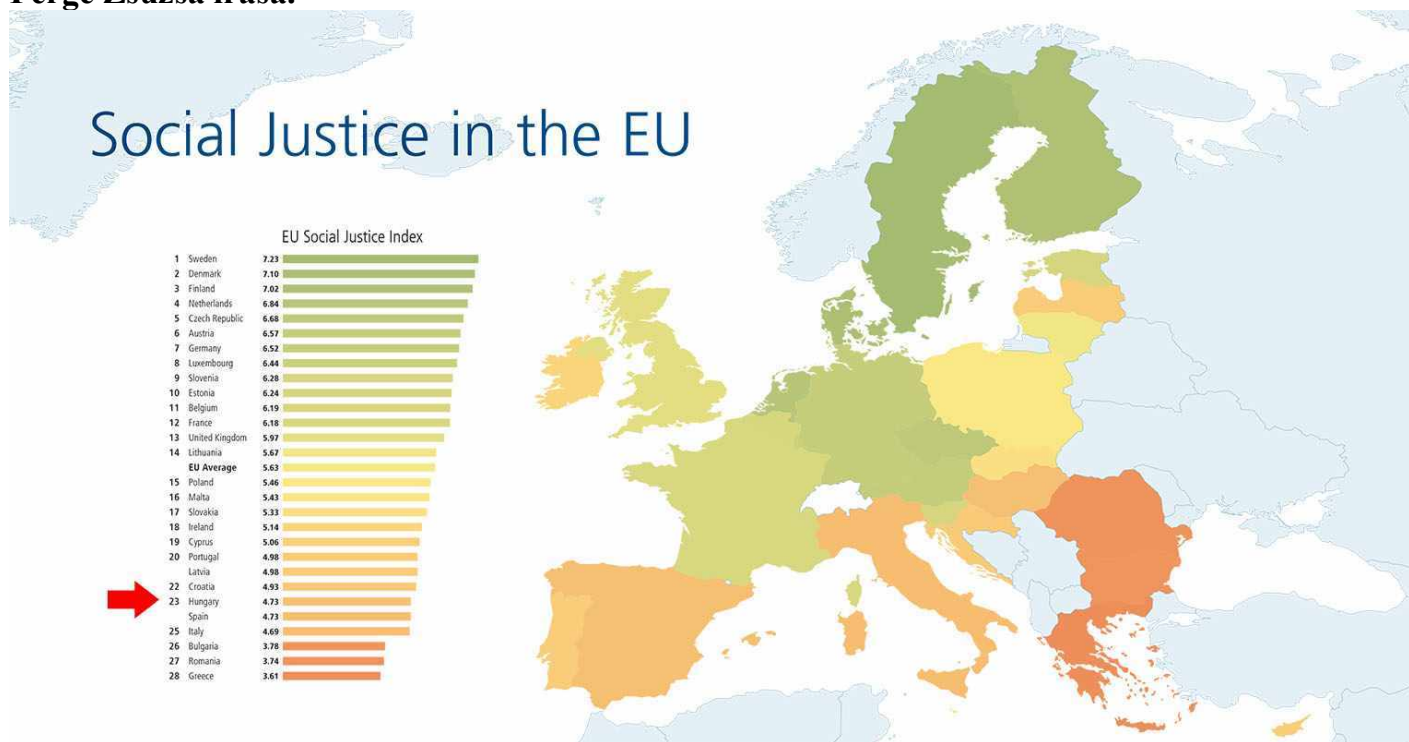

FERGE: EGYRE IGAZSÁGTALANABB A MAGYAR TÁRSADALOM, EZT A KÁROS FOLYAMATOT KELLENE MEGFORDÍTANI

KETTÓS MÉRCE

2015. DECEMBER 28. HÉTFŐ, 17:52

Hazánk egy újabb Európai Uniós felmérésben szerepel a sereghajtók között: ezúttal a társadalmi igazságosság tekintetében vizsgáztunk le. A kép azért igazán sötét, mert ez az indikátor magába foglalja a szegénységet megelőző politikákat, a szegénység és kirekesztettség számait, a foglalkoztatást, a tanulási esélyeket, az etnikumok vagy nemek közötti diszkrimináció, vagyis minden olyan tényezőt, amelytől az ország hosszú távú fejlődése függ. És az elmúlt években Magyarország nemcsak, hogy nem javított, de rontott is nagyon sok tekintetben. Nem valami kelet-európai átokról van szó, Lengyelország például tudatos politikákkal mostanra tendenciaszerűen javít rengeteg tekintetben.
Ferge Zsuzsa írása.

Magyarország már megint jobban teljesít. Megjelent az EU Társadalmi Indikátorok Monitora és a Bertelsmann Alapítvány évi rendes kiadványa a társadalmi igazságosságról. Ebbe a fogalomba sok mindent beleértenek, így a szegénységet megelőző politikákat, a szegénység és kirekesztettség tényeit, a foglalkoztatást, a tanulási esélyeket, az etnikumok vagy nemek közötti diszkrimináció jelenségeit. Az egész komplexumot egy 1 és 10 közti mutatóval jellemzik. Ennek európai átlaga 2015-ben 5,63. Az élen a skandináv országok vannak, 7 fölötti átlagokkal, 7,63-as maximummal. Magyarország „osztályzata” 4,73. Ezzel a 28 ország közül a 23. helyen vagyunk – és nem csak Románia és Bulgária, hanem a három déli mostohagyerek, Spanyolország, Olaszország és Görögország is mögöttünk vannak.

A társadalmi igazságossággal nem fér össze a diszkrimináció. A diszkrimináció összesített mutatóját illetően Magyarország a 24. helyre került. Ezen belül egy mutatót kiemel a jelentés a nemek közti egyenlőség jellemzésére. Ez pedig a nők aránya az országgyűlési képviselők között. A jobb országokban az 50 százalék felé közelítenek, többnyire folyamatos emelkedéssel. Nálunk az arány mindig rossz volt, de 2008 óta még ezen is sikerült valamit rontani. 2015-ben a képviselők 9 százalékos arányával a biztos utolsó, 28. hely a miénk. Csoda, hogy miniszterelnök és házelnök egyaránt bármilyen nőt lebecsülő kijelentést megengedhetnek maguknak?

Ami segít elkerülni sok más esetben a legrosszabb helyezést, az a közfoglalkoztatás. 2015-ben a különböző foglalkoztatási mutatók alapján a korábbi alacsonyabb helyekről a 19-20, sőt egy esetben, az ifjúsági munkanélküliségnél a 12. helyre jutottunk fel. Érdekes módon ez a számottevő javulás a jövedelmekben, a fogyasztási javaknál, vagy a kirekesztés számos más mutatójában nem, vagy alig érzékelhető. A szegénység megelőzésében épp úgy a 24. helyen vagyunk, mint a szegénység és kirekesztődés kombinált kockázatában. Már ha a népesség egészét nézzük. Ha csak a gyerekekre koncentrálunk, akkor tovább csúszunk lefelé. A család helyzete és a gyerekek iskolai teljesítménye közötti összefüggés köztudottan különösen erős nálunk. A 28 országból a 25. helyen vagyunk, mögöttünk Bulgária és Szlovákia mellett még Franciaországot találjuk. Ebben az oktatásra szánt források növekvő szűkössége mellett a pedagógiai hiányosságoktól az erőteljes társadalmi és etnikai szegregációig sok minden szerepet játszik.

Különösen rosszul állunk a „súlyos anyagi deprivációt” illetően, ami azt takarja, hogy sok fontos szükséglet jelentős részét, például a megfelelő fűtést, nem engedhetik meg maguknak a családok. Az össznépeségnél ez az arány 24, a gyerekes családoknál 38 százalék. Ezzel a 26. helyen vagyunk, mögénk már csak Románia és Bulgária szorult. Ám náluk a válság előtti utolsó évhez, 2008-hoz képest nem romlott, vagy épp javult a helyzet, nálunk meg 2008 óta, kisebb ingadozások mellett, súlyos a romlás. Annak ellenére, hogy az utolsó években a közmunka egy kicsit segített e tekintetben is. Szeretném hangsúlyozni, hogy *nem* általános kelet-európai nyomorúságról van szó. Szlovénia, Észtország és a Cseh Köztársaság mindig viszonylag jó helyen álltak gyerek-szegénység ügyben, az 5-10 helyek körül. Ám az utolsó években Lengyelország is nagy erőfeszítéseket tett. 2008 óta 23-ról fokozatosan 10 százalékra csökkentette a gyerekeket érintő anyagi szegénységet. Vagyis az ország gazdasági fejlettsége és hagyományai mellett a kormányok eltérő politikája számít igazán. A miénk – minden hangzatos családbarát szólam ellenére – a gyerekek nagy részének súlyosan árt. A gyerekes családok jó harmada nem tud megélni. Miközben a középosztálynak szóló, mert leginkább általuk igénybe vehető kedvezmények, mint a gyed-extra, a családi adókedvezmény, a CSOK, vagyis az új lakás szocpol folyamatosan emelkednek. A szegényellátások meg többnyire romlanak. 2008 és 2015 között a bruttó bérek 20, a nettó bérek 28%-kal nőttek. Csak éppen a családi pótlék és az összes segély ragadt be a 2008-as szinten. A 20-30 ezres segélyösszegek az áremelkedések miatt eleve elvesztették amúgy is iszonyú alacsony vásárlóerejüket. Ráadásul a szegények létfeltételei a többiektől, a dolgozóktól is messzebb kerültek. Vagyis azok a szakadékok, amelyek az utóbbi 10-20 évben agyon szabdalták társadalmunkat, tovább nőttek. Ezen vajmi keveset változtat az az

egyébként helyes lépés, hogy a gyerekek közétkeztetése javuljon. Ettől a családok helyzete – a folyamatos hiányok, fázás, stressz, számla- és uzsora-mizéria, betegségek, gyógyszerkiváltás nehézségei, kis súlyú csecsemők születése, iskolai kudarcok – mit sem fog változni. Az UNICEF az utolsó években számos mélyfúró vizsgálatot végzett, hogy mi történik, ha nagyon szegény közegben emelik a pénzbeli transzfer-jövedelmeket. A feltételekhez kötött pénzsegítség számos országban javította már a gyerekek iskolába járását, oltási arányait, stb. Most az UNICEF kutatói a feltételekhez nem kötött emeléssel kísérleteztek – a következményeket pedig gondosan követték. Megjegyzem, hogy természetesen tudnak a természetbeni ellátás lehetőségeiről, de a pénzjövedelmek növelését tartják elengedhetetlennek ahhoz, hogy a szegényeknél tartós és komplex javulást lehessen elérni.

Az eredmények, immáron túl számos tartós kísérleti programon, meggyőzőek. Még a gyerekek iskolán kívüli rossz táplálkozásán is a családi jövedelmek emelésével lehet igazán segíteni. „A gyerekek alultápláltsága jelentős globális probléma, az 5 éven aluliak között 162 millió gyerek szenved a visszamaradt fejlődéstől. A társadalmi védelmi beavatkozások, és különösen a készpénz-transzferek jó eséllyel járulnak hozzá a gyermekek táplálkozásának javításához”. Programok sorával mutatják meg, hogy egy 20, esetleg 30%-ot is elérő jövedelem-emelés nem csak a család és a gyerekek jobb és (alkalmasint tanácsadással támogatva) egészségesebb étkezését hozza magával. E mellett segít a jobb iskolázásban, az egészségügyi ellátás lehetőségeinek jobb kihasználásában, a családi erőszak visszaszorításában, csökkenti a korai terhességek számát. Kiemelik a pénzforrások növekedésének fontosságát a csecsemőknél és kisgyerekeknél a nevezetes „első ezer napban”. Az ő esetükben különösen jól kimutatható, hogy a nagyobb anyagi biztonság hogyan segíti a fizikai fejlődést és a betegségekkel szembeni ellenállást, ami egy életen át meghatározó nyereséget jelent. Ekkor is, de később is a szegénység okozta stresszt tartják az egyik legnagyobb károkozónak, legyen szó fizikai vagy pszichikai egészségről, családon belüli viszonyokról, a gyerekekről való gondoskodás minőségéről. Nálunk 2008 óta nem a jövedelemnövekedés, hanem a csökkenés éri el a 20-30 százalékot, vagyis körülbelül ennyi a családok reálértéken számolható vesztesége. Az átlagos jövedelmek lassú javulása mellett ez azt is jelenti, hogy a szegények egyre messzebb kerülnek a többség helyzetétől. Az egyenlőtlenségek érzékelhető növekedése akkor is feszültségkeltő, ha a növekvő falusi gettósodás egyre többeket szigetel el a „fő áramlatoktól”. Ez a kormányzati gyakorlat beláthatatlan károkat okoz az ország jövőjének, miközben nemzetközileg elfogadhatatlan. Nem csak a mai szegénységről van szó. A gyerekek jövőbeni életesélyeit is kockáztatja az ország. Az általános iskola nem segít az otthoni hátrányok leküzdésében, sőt, inkább növeli azokat. A folytatás a viszonylag korai iskolaelhagyás, azután pedig az, hogy a 20-24 éves fiatalok között magas, 20 százalék azoknak az aránya, akik se nem tanulnak, se nem dolgoznak. A szegénység és a tanulási hátrányok együtt ezúttal is hátra sorolják az országot – mögöttünk ismét csak Románia és Bulgária van. Itt sem a kelet-európai átok fog. A lengyelek 1998 óta következetesen folytatnak egy olyan iskolareformot, amely (a 8+4-es egységes szerkezettel) egyszerre színvonal-növelő és esély-javító. Míg Magyarország a gyerekesélyeket jellemző 10-es

skálán szinte egy teljes egységet rontott 2008 óta, a lengyelek ugyanennyit javítottak. Így ők már a 15. helyen vannak, mi meg a 26.-on.

Az ország jövője szempontjából szinte semleges, hogy a költségvetési hiány esetében még a (sok közgazdász szerint értelmetlenül) szigorú EU igényeket is túlteljesítjük. Ennek ára az, hogy az oktatásra, egészségügyre, munkanélküliségre, gyermekszegénység-csökkentésre szánt költségvetési összegekből évről évre több tízmilliárdot vonnak ki, ebből fedezvén a miniszterelnök romboló hobbijait is. Ezzel közeledünk ahhoz, hogy minden jóléti mutatónál az európai rangsorok végére kerüljünk. Ezt a dühítő, káros és szégyenteljes folyamatot kellene megfordítani – ha még van rá esélyünk.

Ferge Zsuzsa